2.2. Породи і кроси індиків, качок, гусей та інших видів сільськогосподарської птиці

2.2.1. Породи і кроси качок
2.2.2. Породи і породні групи гусей
2.2.3. Породи індиків
2.2.4. Цесарки, голуби,
перепели, страуси, яких розводять у господарствах України

2.2.1. Породи і кроси качок

Качки. Використовують породи, популяції та кроси, що походять від прирученої у стародавні часи дикої качки – крижня, а також популяції мускусних качок.

Породи качок розподіляють на м'ясні, м'ясо-яєчні (або комбінованого напряму продуктивності), яєчні та декоративні.

М'ясні породи качок. Найбільшого розповсюдження у світі і в нашій країні набула пекінська порода качок (рис. 2.2.1).

Порода була створена у Китаї, у районі Пекіна, у 1873 році цю популяцію качок завезли у США. Шляхом схрещування їх з качками породи ейльсбюрі та індійськими бігунами був створений американський м'ясний тип пекінських качок. Згодом ця порода качок завдяки високій плодючості та видатним відгодівельним якостям набула широкого розповсюдження у світі. Саме цю породу качок використовують спеціалізовані птахопідприємства в наш час для виробництва качиного м'яса.

Рис. 2.2.1. Пекінські качки

Жива маса селезнів становить 4, самок – 3,5 кг, несучість – 130–150 яєць за рік. Забійна маса – 89,8–90,3%.

На основі цієї породи створені 2-лінійні кроси качок. У нашій країні найбільшого розповсюдження набули качки кросу «Благоварський» (створений в Росії). Крім нього птахопідприємства розводять для виробництва м'яса, а також для забезпечення присадибних господарств добовими каченятами качок кросів «Медео» (казахське походження), «Темп» (білоруське походження), «К-99», «Компакт-94» (угорське походження) та деякі інші.

Світовим лідером у створенні та удосконаленні кросів м'ясних качок пекінської породи є британська фірма Черрі Веллі . Новий 2-лінійний крос цієї фірми у 2005 році мав такі показники: жива маса качурів – 4,25 кг, качок – 3,20 кг. Несучість качок материнської лінії за 50 тижнів – 296 яєць, батьківської – 241, вивід каченят – 84 %. Жива маса каченят у 47-добовому віці становить 3,48 кг при витратах корму 2,28 кг на 1 кг приросту. Планується завезення цього кросу качок у нашу країну.

Старі класичні породи м'ясних качок *(руанська, ейльсбюрі (*рис. 2.2.2, 2.2.3) в наш час для виробництва м'яса на промисловій основі не використовуються через те, що поступаються пекінській породі за продуктивністю.

Рис. 2.2.2. Качки ейльсбюрі

Рис.2.2.3. Руанські качки

М'ясо-яєчні породи качок розводять переважно у фермерських та присадибних господарствах. Жива маса качурів становить 2,5–3,5 кг, качок – 2,0–3,0 кг, несучість – 70-120 яєць, маса 1-го яйця – 80 г. До них належать таки вітчизняні популяції качок: *українська біла, українська сіра* (рис.2.2.4)*, українська глиняста* та *чорна білогруда* (рис. 2.2.5).

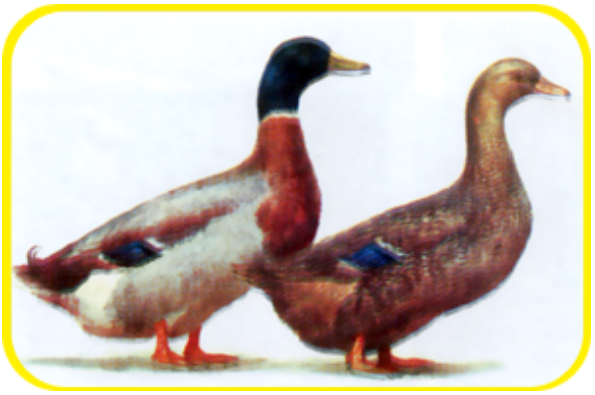

Рис. 2.2.4. Українські сірі качки

Рис. 2.2.5. Чорні білогруді качки

Яєчні породи качок розводять переважно у країнах Південної та Південно-Східної Азії (Індія, Камбоджа, В'єтнам, Таїланд, Індонезія та інші) для виробництва харчових яєць. Найбільш поширена місцева порода – індійські бігуни (рис. 2.2.6).

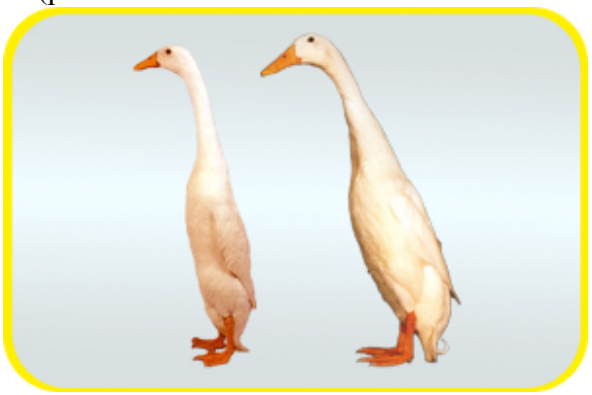

Рис.2.2.6. Індійські бігуни

Жива маса качурів становить 1,8 кг, качок – 1,7 кг, несучість – 200 яєць, маса 1-го яйця – 75 г. Статева зрілість настає у 5–6-місячному віці.

Використовують також качок породи *хакі-кемпбелл,* яка була спеціально створена для виробництва харчових яєць. Жива маса качурів становить 2,8–3,3 кг, качок – 2,3–3,0 кг, каченят у 60-добовому віці – 1,7 кг. Несучість качок – 200–300 яєць, маса 1-го яйця – 80 г.

У нашій країні до 1970 року спеціалізовані птахопідприємства використовували качок породи хакі-кемпбелл. Але в наш час яєчні породи качок, як і декоративні, утримуються лише в колекціях окремих птахівників-аматорів та в зоопарках.

Мускусні качки походять із Центральної та Південної Америки і у дикому стані водяться на території від Мексики до Парагваю. Вони мають також назву індокачки, шипуни, німі, барбарійські, турецькі, бородавчасті (рис. 2.2.7). Жива маса мускусних диких качок становить 0,5–1,5 кг, несучість – 8–12 яєць.

Породи мускусних качок ще не створені. Для виробництва м'яса використовують різноманітні кольорові популяції мускусних качок: білу, білу з темними плямами, коричнево-чорну та інші.

Жива маса качурів цих популяцій становить 4,5–6,0 кг, качок – 2,5–3,0 кг, маса 1-го яйця – 70–80 г, несучість – 80 яєць, термін інкубації яєць – 34–36 діб. Колір шкаралупи яєць білий. Статевої зрілості досягають у 28-тижневому віці. Відгодівлю на м'ясо мускусних каченят проводять до 10-тижневого віку та до живої маси 2,2 кг.

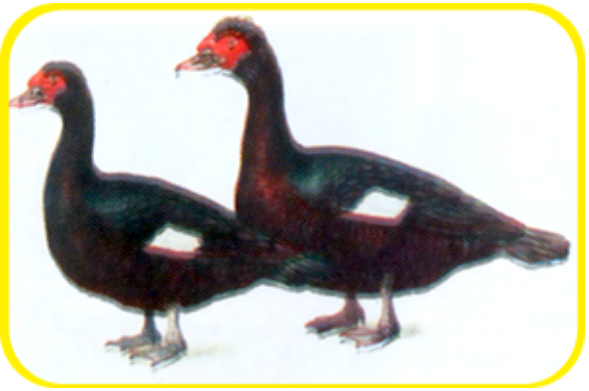

Рис. 2.2.7. Мускусні качки

Мускусні качки відрізняються від звичайних, наприклад, пекінської породи, меншим на 6–14 % вмістом жиру в тушках, більш високим (на 9–12 %) виходом м'язів грудей та ніг. Вони не галасливі та дають перо-пухову сировину високої якості. Недоліком їх є низька несучість (60–120 яєць) та низькі відтворні якості (заплідненість яєць та вивід каченят на 5–10 % нижче, ніж у пекінських качок).

У наш час мускусних качок використовують у промисловому масштабі для проведення схрещу вань із звичайними качками для одержання мулардів. Так, тушки каченят та дорослих качок пекінської породи через високий вміст жиру (30–50 %) мають обмежений попит у країнах Західної Європи. Виробництво м'яса мускусних качок через їх низьку плодючість та низьку швидкість росту є малоприбутковим. Вихід був знайдений у проведенні гібридизації качок цих далеких один від одного видів. Для проведення гібридизації формують стада, які складаються із качок пекінської породи і мускусних качурів. *Гібридних каченят, яких одержують при схрещуванні пекінських качок і мускусних качурів, називають мулардами.* Муларди безплідні, тому їх неможливо розводити «в собі», їх використовують для виробництва нежирного качиного м'яса та великої жирної печінки. Для виробництва печінки (масою 400–500 г) застосовують примусову відгодівлю вирощених мулардів.

2.2.2. Породи і породні групи гусей

Гуси. Породи, що використовують у наш час, розподіляють на легкі, середні, важкі та декоративні. Кроси в гусівництві ще не створені. Розводять гусей головним чином у присадибних та фермерських господарствах, а також у спеціалізованих птахопідприємствах для виробництва м'яса, жиру, пуху та печінки. Від гусей можливо одержання продукції з використанням пасовищ та водоймищ, тобто майже без витрат зернових та концентрованих кормів.

Рис. 2.2.8. Китайські сірі гуси

Легкі породи гусей. Жива маса гусаків становить 4,0–6,0 кг, гусок – 3,0–5,0 кг, несучість – 70–150 яєць, маса 1-го яйця – 125–170 г. Найбільшого розповсюдження в наший країні набули *китайська та кубанська сіра* породи (рис. 2.2.8.).

Середні породи гусей. Жива маса гусаків становить 6–9 кг, гусок – 4,5–8,0 кг, несучість – 40–80 яєць, маса 1-го яйця – 140–200 г. Породи: *роменська, велика сіра (рис. 2.2.9), велика біла, рейнська, італійська біла (рис.2.2.11), горьківська (або ліндовська) (рис.2.2.10), холмогорська (рис.2.2.12, 2.2.13)., ландська (або ландешська).*

Рис. 2.2.9. Великі сірі гуси

Рис. 2.2.10. Горьківські гуси

Рис.2.2.11. Італійські гуси

Рис. 2.2.12. Холмогорські сірі гуси

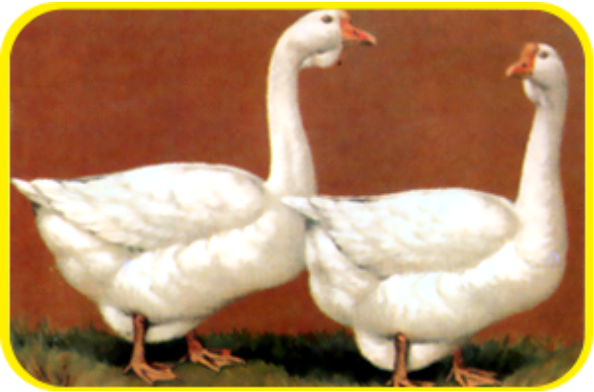

Рис. 2.2.13. Холмогорські сірі гуси

Важкі породи *гусей.* Жива маса гусаків становить 9–16 кг, гусок – 6–12 кг, несучість – 15–40 яєць, маса 1-го яйця – 170–220 г. Породи: *тулузька* (рис.2.2.14), *емденська* (рис.2.2.15).

Рис. 2.2.14. Тулузькі гуси

Рис.2.2.15. Емденські гуси

Декоративні. У нашій країні розводять лише одну декоративну породу гусей – *севастопольську стрічкову* (або севастопольську кучеряву). Ця порода має таку ж живу масу та продуктивність як і гуси середніх порід, але відрізняється від них дуже привабливим оперенням.

2.2.3. Породи індиків

Індики. Їх предки, дикі індики, ще й досі є об'єктом полювання у гірських лісах західної частини американського континенту. Були приручені індійцями Центральної Америки за тисячу років до н. е. За зовнішнім виглядом дуже схожі зі свійськими бронзовими індиками. Відрізняються від них лише меншим розміром тіла та фіолетовим забарвленням ніг. Жива маса індиків не перевищує 5 кг, індичок – 3 кг. У кладці звичайно буває 10–20 яєць, які мають жовто-коричневе забарвлення шкаралупи з коричневими цятками, термін їх насиджування – 27–30 діб.

За час господарського використання були створені різноманітні кольорові популяції індиків, а саме: бронзова, біла, полова, чорна, блакитна, червона, срібляста, аспідна, зозуляста та інші. У бувшому Радянському Союзі були створені *північнокавказька бронзова та біла породи, чорна тихорєцька, біла московська* та деякі інші. Проте всі вони в наш час для виробництва м'яса індиків у промисловому масштабі не використовуються. Використовується лише одна порода – *біла широкогруда,* яка виведена у США (рис.2.2.16).

Рис.2.2.16. Білі широкогруді індики

На базі цієї породи створені легкі, середні та важкі кроси індиків. Лідерами з розведення цих кросів є американські, канадські, британські та голландські селекційні фірми.

У нашій країні найбільшого розповсюдження набув середній 2-лінійний вітчизняний крос «Харківський-56», а також середній 4-лінійний крос британської фірми «В.П.Т.» («БІ-Ю-ТІ»).

Несучість індичок легких кросів становить 90–120 яєць, середніх та важких – 40–100 яєць. Маса 1-го яйця становить 70–105 г, тривалість інкубації яєць – 26–28 діб. Статевої зрілості індики сучасних кросів досягають у 6–8-місячному віці. Жива маса індиченят легких кросів у 8-тижневому віці становить 2,0–2,3 кг, середніх у 12-тижневому – 4,0–5,5 кг, важких у 15–17-тижневому – 8,0–11,0 кг. Сучасними технологіями передбачається вирощування на м'ясо самців і самок індиків окремо через те, що в самців зберігається висока швидкість росту до 20–25-тижневого віку.

Наприклад, гібридних індичок важкого кросу «Біг-6» вирощують до 100-добового віку та живої маси 8–9 кг, а індиків – до 140-добового віку та живої маси 18 кг.

2.2.4. Цесарки, голуби, перепели, страуси, яких розводять у господарствах України

Цесарки. До нашої країни цесарки були завезені з Угорщини у 1945 році. Але, через низьку несучість, цесарки не знайшли широкого розповсюдження, їх розводять лише у фермерських та присадибних господарствах. У країнах, ринок яких перенасичений м'ясом бройлерів та індиків, цесарок розводять на промисловій основі для збільшення м'ясного різноманіття.

Жива маса цесарок сучасних порід становить 1,5–2,5 кг. Самці мають таку ж живу масу, як і самки. Несучість не перевищує 80–150 яєць на рік і починається у 6–8-місячному віці птиці. Маса яєць становить 40–50 г, їхня шкаралупа має жовте або жовто-коричневе забарвлення з темно-коричневими цятками. Вирощування молодняку цесарок на м'ясо проводять до 80–90-добового віку та до живої маси 1,0–1,2 кг.

Найбільшого розповсюдження набули таки породи цесарок: *сіро-крапчаста (рис. 2.2.17), сріблясто-крапчаста, сибірська біла, волзька, загорська білогруда (рис. 2.2.16), блакитна, кремова.*

Рис. 2.2.16. Білогруда цесарка

Рис. 2.2.17. Сірокрапчаста цесарка

Перепели. Походять від дикого звичайного перепела. Жива маса диких перепелів – 70–140 г, несучість – 8–20 яєць, маса 1-го яйця – 6–10 г. Приручення перепелів відбулося на початку XX століття. Був приручений звичайний або японський підвид дикого перепела, а у США – віргінський.

На теперішній час створено більше 10 порід перепелів, які розподіляють на яєчні та м'ясні. Характерною біологічною особливістю перепелів є те, що самки завжди перевершують самців за живою масою та тривалістю племінного використання.

Рис. 2.2.18. Японський перепел

Яєчні породи перепелів. Жива маса самців становить 115–120 г, самок – 140–150 г. Несучість у молодих перепілок починається у 35–45-добовому віці і становить 230–270 яєць за 40–46 тижнів життя, маса 1-го яйця – 8–12 г, шкаралупа яєць має димчасто-сіре забарвлення з темно-коричневими плямами, термін інкубації яєць становить 17–18 діб.

Найбільш поширені породи: *японська (рис. 2.2.18), естонська, англійська біла, англійська чорна, смокінгова, маньчжурська, золотиста.*

М'ясні породи перепелів. Жива маса перепелів становить 180–260 г, перепелиць – 200–310 г, несучість – 220 яєць, маса 1-го яйця – 12–14 г. Статевої зрілості досягають у 43–50-добовому віці. На м'ясо перепеленят вирощують до 6–8-тижневого віку та живої маси не менше ніж 150 г.

Найбільш розповсюдженими породами *є фараон та американська альбіносна.*

Голуби. Свійські голуби походять від дикого сизого або лівійського голуба. Жива маса дорослих диких голубів становить 250–350 г.

Породи голубів розподіляють на спортивні, декоративні та м'ясні. Господарське значення мають лише м'ясні породи голубів.

Найбільш поширеними є такі породи м'ясних голубів: *кінг, штрассер, гпексан, ри мська, карно, мондейн, гомер велетенський* та інші.

Породу *кінг* (створена у США у 1950–1955 рр.) вважають кращою серед них через високу м'ясну продуктивність. Жива маса дорослих голубів складає 850–1400 г, голубок – 800-900 г, голубенят у 30–40-добовому віці – 700-720 г. Створені біла, срібляста, червона, блакитна, жовта, темно-коричнева популяції голубів цієї породи.

Голуби породи *тексан* перевищують інших за плодючістю. Від кожної пари голубів цієї породи за рік одержують по 15–22 голубенят. Жива маса самців становить 700–1000 г, самок – 600–800 г, молодих голубів у 30–40-добовому віці – 600-700 г. Колір оперення червоний, але створені сіра, блакитна, бежева та жовта популяції цієї породи.

Голуби порід *штрассер, римська, карно, мондейн* тощо мають живу масу 620–1200 г, відгодовують по 6–8 голубенят на рік до 30–40-добового віку та до маси 600–850 г.

М'ясо молодих голубів – дуже ніжне, має високі смакові властивості і належить до категорії делікатесної дієтичної продукції.

Африканські страуси. Породи страусів ще не створені. З комерційною метою розводять декілька підвидів африканських страусів, кожен з яких має свою зоологічну назву. Але фахівці, що займаються розведенням страусів для виробництва м'яса, шкіри та іншої сировини, використовують більш просту їх класифікацію.

Так, північно-африканський і масайський підвиди вони називають червоно-шийними, сомалійський і південноафриканський – блакитно-шийними, а

африканський чорний – чорно-шийними. Необхідно відзначити, що африканський чорний підвид страусів є не природним, а створеним людиною. Він був створений фермерами Південно-Африканської республіки шляхом ба гаторічних схрещувань північноафриканського і південноафриканського підвидів, розве денням гібридів «у собі» і їх селекції на покращення якості пір'я. Тому цей підвид африканських страусів південноафриканські фермери вважають породою. Страуси цього підвиду краще, ніж інші, пристосовані до розведення на фермах та менш агресивні під час відтворювального сезону.

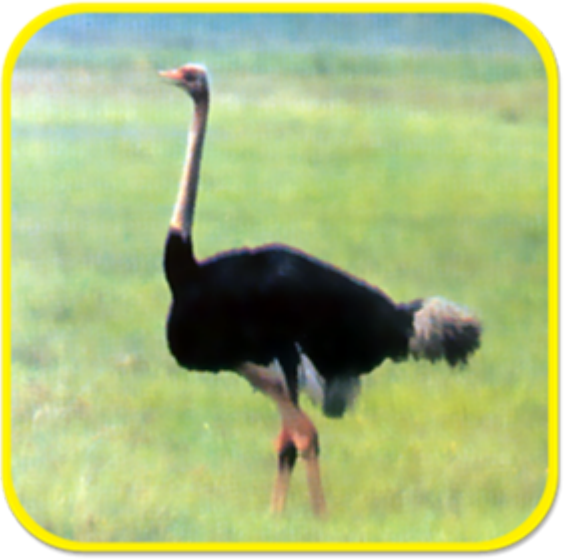

Рис. 2.2.19. Африканський страус

Жива маса дорослих страусів становить 100–180 кг, висота – до 2,2–2,8 м, несучість – 30-100 яєць на рік, маса 1-го яйця – 1,4–2,0 кг. Колір шкаралупи яєць – білий або світло-жовтий. Тривалість інкубації яєць становить 39–42 доби.

Статевої зрілості чорні африканські страуси досягають у віці 2-х років, а з червоною та блакитною шиєю – у 2,5–3,0 роки. На початку племінного сезону щорічно формують сім'ї страусів. Кожна сім'я складається із самця і 2-х самок.

Характерною біологічною особливістю страусів є те, що у самки формування кожного яйця триває 2 доби. Крім того, самка відкладає не більше 15 яєць підряд через кожні 2 доби, а потім 7 діб відпочиває. Якщо з гнізда яйця не забирати, то після знесення 12–15 яєць самець починає їх насиджувати. Якщо яйця збирати щоденно, то у самки може бути декілька кладок по 15 яєць, а саме від 2-х до 7-ми. Найбільш високої несучості самки досягають в 5–7-річному віці, яка триває на такому рівні ще протягом 10–12 років.

Для виробництва м'яса страусенят вирощують до 10-місячного віку та до живої маси 95–100 кг.

Австралійський ему. Друга за величиною птиця світу після африканського страуса. У природі поширений по всій території Австралії. Дорослі особини досягають живої маси в середньому 55 кг та висоти 1,8 м. Оперення має коричнево-чорний колір, покриває все тіло, у тому числі шию та стегна. В ему відсутнє воло, нижні кінцівки мають три пальці. Здатні пересуватися зі швидкістю 50 км на годину та плавати. Тривалість життя в природних умовах становить 30 років, статевої зрілості досягають у віці 2–3-х років. Моногамні. Гніздо влаштовує самець, в яке самка відкладає 10, а іноді і 20 яєць зеленого кольору.

Після цього самець починає насиджувати яйця, а самка залишає його для пошуку нового партнера. Але на початку відтворювального сезону наступного року вона повертається до першого самця. Таким чином, у природних умовах насиджує яйця та виховує пташенят лише самець. Під час насиджування яєць він їсть дуже рідко, один раз на 4–5 діб, а іноді навіть раз на 10–14 діб і через це втрачає до 30 % маси свого тіла.

Розводять цей вид птиці заради одержання м'яса, шкіри, яєць і жиру.

Породи ему ще не створені. За час, що минув від початку господарського використання, покращені деякі господарсько корисні ознаки ему. Жива маса окремих особин досягає 75 кг, висота – до 1,9 м, несучість становить 30–40 яєць, маса яєць 600–800 г, шкаралупа має зелений колір, тривалість інкубації яєць становить 53–56 діб. Молоді ему досягають живої маси 45–50 кг у 12–14-місячному віці, маса туші складає без жиру 19–20 кг. Забійний вихід становить 60 %, тушка містить 60 % м'яса і 20 % товарного жиру.

Рис. 2.2.20. Звичайний нанду

Південноамериканський нанду. Відрізняється від африканського страуса за зовнішнім виглядом та розміром тіла. Має добре оперену шию, стегна та все тіло. За висотою не перевищує 1,7 м та досягає живої маси 350 кг. У природних умовах нанду живуть великими стадами, в яких може бути до 100 особин різної статі. Полігамні. Перед початком періоду відтворення стадо розпорошується на гареми. Кожен гарем складається з одного самця і 3–6-ти, а іноді і 9–10-ти самок. Всі самки гарему відкладають у одне гніздо по 10–40 яєць і залишають територію для пошуку нового партнера. Насиджує яйця та виховує пташенят лише самець. Тривалість насиджування яєць триває 6 тижнів. Повного росту молоді нанду досягають у віці 5–6-ти місяців.

Маса 1-го яйця складає 300–500 г, колір шкаралупи – жовтий.

Породи ще не створені. Розводять нанду для одержання м'яса та перо-пухової сировини. Від кожної дорослої особини одержують по 800–1100 г перо-пухової сировини на рік шляхом їх прижиттєвого обскубування. При вирощуванні на м'ясо молоді нанду досягають живої маси 15–20 кг у віці одного року.

Питання для самоконтролю

1. Яку породу використовують для створення кросів м'ясних качок?
2. Які переваги та недоліки мають мускусні качки порівняно зі звичайними?
3. Назвіть середні породи гусей . Дайте характеристику їх продуктивності.
4. На базі якої породи індиків створені легкі, середні та важкі кроси індиків?
5. Які показники продуктивності мають яєчні породи перепелів?
6. Які породи використовують для виробництва м'яса голубів?
7. Які показники продуктивності мають африканські страуси?